

nimam svojega. Ne zamerite izgubljenemu sinu in zadnji pozdrav vsem našim!

Vaš

nesrečni

Vinko Brus.

Mat, vas 1. jan. 1913.

To pismo je doslovno prepisano. Original pa hrani njegov oče Janko Brus na Polici.

»Slovenca« vprašamo, čemu ne pove, zakaj ni Brus, ki je bil v skrajni sili in potrebi, dobil draginjske doklade, ki bi ga rešila smrti? Naj pove, če more, ni li bila krivična razdelitev draginjskih dokladov zadnji in odločilni povod, da si je Brus pogljal krog v srce? »Slovenec« naj citira Brusovo pismo, ki ga danes objavljamo mi, potem bodo tudi njegovi čitatelji vedeli, kaj se je godilo v Brusovi duši — kar pove tudi pismo na očeta — potem bodo vedeli, kdo je Brusa tiral v smrt in končno bodo tudi vedeli, kje in kdo so ližene!

Pridobivajte našemu listu novih naročnikov! Vsa organizirana učitelja in vsaka organizirana učiteljska mu bodi naročnik, oziroma naročnica! — Okrajna učiteljska društva, na delo! Storitve svojo dolžnost!

Nesramnost.

»Slovenski Učitelj« piše v svoji zadnji številki preteklega leta glede na volitve zastopnikov ljubljanskega učiteljskega v c. kr. mestni šolski svet doslovno tako-le? »Poznamo junake, ki so s svojimi glasovi zavrgli krščansko zastopstvo v c. kr. mestnem šolskem svetu ter dali prednost privesku svobodomiselnih četašev, ki jim je cilj — brezverska šola, šola brez Boga. To naj bi premislili predvsem tisti glasovalci, oziroma glasovalke, ki imajo krščanstvo in krščansko vzgojo vedno na jeziku in se v šoli morda tudi po tem ravnaajo, pri volitvi pa se družijo s privrženci portugalskih razmer in francoske framasonske šole, potem pa tožijo, da jih S. L. S. ne vpoštevata ter ji celo očita, da je »krivična«!

Povdarjamo, da priobčuje »Slovenski Učitelj« tako nesramnost pod uredništvom kateheta Čadeža in c. kr. okraj. šolskega nadzornika J. Novaka. In za to nesramnost sta tudi odgovorna imenovana dva gospoda. Prvi je duhovnik, in stvar njegove vesti je, kako more tako nesramno in lažnivo natolcevanje spraviti v sklad s svojim stanom. Drugi je c. kr. šolski nadzornik, ki bi moral kot tak nasproti vsemu učiteljsstvu čuvati največjo objektivnost in dostojnost. Kako naj ima učiteljsvo zaupanje do takega nadzornika, do takega strastnega klerikalnega petelina, ki krije s svojim c. kr. dostojanstvom take nesramnosti in perfidnosti? Takega bezniškega zmerjanja so bili doslej zmožni samo žganja pijani cigani, od katehetov in nadzornikov tega doslej vendarle nismo bili vajeni. Kakor kaže urejevanje »Slovenskega Učitelja«, sta tudi katehet Čadež in nadzornik Novak vrgla vso dostojnost na smetišče in sta se brez stida pridružila — Boltatovemu Pepetu s Krdelovega! Skandal!

Kakor vidimo, smo prišli na Kranjskem tudi že tako daleč, da smejo celo uradne osebe zmerjati kakor pijane barabe! In to zmerjati poštene ljudi, ki jim ne more nihče očitati nobenega nepoštenega dejanja.

Janez Levec, Juraj Režek, Fran Črnagoj in Marija Mehletova so pošteni skoziškoz, so tako čisti in lepi značaji, da se defraudantje, tatje in prešestniki še v njihovo bližino ne upajo! Ali naj morda ljubljansko učiteljsko voli za svoje zastopnike Janka Nepomuka Jegliča, Antona Smrdela, Pavla Gorjupa ali patra Hiacinta? Ali bi bilo to — krščansko zastopstvo?

Sedaj pa prideta katehet in c. kr. nadzornik ter mečeta pošteni ljudem v obraz svobodomiselnih četaše, portugalske razmere in francoske framasone! Da, vsi ti imajo več poštenja v sebi, kakor ga pa imajo ljudje, ki nosijo Boga vedno na jeziku, so pa tako moralno popačeni, da brez vsakega pomisleka pošteni ljudem in zglednim učiteljem kradejo dobro ime. Skandal — trikrat škandal! Časti si ne damo jemati od nikogar!

Škoda prerokanja z njimi! Bob ob steno! Klerikalec je tako zakrknjen grešnik, da se ga ne prime nobena beseda. V svoji slepi strasti drvi naprej, brba po blatu, končno pa sam obtiči v njem!

Tovariši Levec, Režek in Črnagoj ter tovarišica Mehletova pa so dolžni svoji časti in ugledu naprednega ljubljanskega učiteljskega, da citirajo »Slovenskega Učitelja« pred sodišče! To — kakor rečeno — so dolžni storiti, da se ne bo mislilo, da se sme res že vsak prismojknjen klerikalec čohati ob poštenju poštenega učiteljskega!

Tamkaj bodo kateheta in nadzornika že poučili, kaj smeta in česa ne. To bi sicer morala storiti škof Jeglič in predsednik deželne šolskega sveta baron Schwarz toda....

Fiat justitia! Lahko nas izstradajo, lahko nas fizično uničijo, ampak ubijali nam ne bodo edine odlike, ki jo imamo — časti! Nihče in nikoli! Mera je polna, zato pa — fiat justitia!

Delovanje »Lege Nazionala« in naloge »Družbe« v Istri.*)

Kdor pazneje spremlja delovanje »Lege Nazionala« v Istri v tej zadnji dobi, temu gotovo ni izbegnilo, kako so Italijani to delo postotirili in uredili, obdelovanje po gotovem načrtu pozicije, v katerih se najbolj boje probujene hrvaške in slovenske narodne zavesti.

Ker pa se v naši javnosti ne vodi rado računa o tem sistematičnem in vsestranskem delovanju raznarodovanja, oziroma umetnem vzdrževanju italijanske premoči v gotovih hrvaških in slovenskih krajih Istre, in ker z druge strani to nepoznavanje pravih razmer v Istri ne more povzdigniti oduševljenja Hrvatov in Slovencev za narodno stvar: bo dobro, da sedaj, v novem letu, obelodanimo nekoliko števil in podatkov o svoji istrski nevolji, da morda vendar vzpodbudimo našince, da bodo podpirali najplemenitejšo borbo našega naroda.

»Lega Nazionala«, katere proračun je že prekoraj pol milijona kron in za katerega doprinese sam Trst toliko, kolikor ves hrvaški narod za Družbo, to je: kron 160.000 (v letu 1912 je nabral za Lego 102 tisoč kron), vzdržuje v Istri 22 šol in 27 otroških zavetišč.

Umeje se, da se Legino delo osredotočuje izključno v hrvaških, oziroma slovenskih krajih, kakaj kjerkoli je po zakonu predpisano število italijanskih otrok, tam se že dežela briga za italijanske ljudske šole.

Hrvaški in slovenski kraji, kjer obstoje Legine šole, so prave predstraže italijanstva. Vse te šole spremljajo ljudske knjižnice, duhovnik in vseučilišnik, potem kaka godba, pa Circolo di Coltura in Legina podružnica. In vse to gre za enim smotrom, da ustanavlja italijanska narodna središča, iz katerih bodo, kakor iz trdnjav, naskakovali naše okolice, da jih podjarmijo in raznaroduje.

Lega je v minolem letu izdatno podpirala tudi godbe zlasti v raznih hrvaških krajih Istre. Tem godbam je glavna naloga ta, da sodelujejo na raznih nastopih, da prirejajo našemu neukemu ljudstvu ples, na katerih se propagira italijanstvo in širijo italijanske popevke.

»Lega« vzdržuje v Istri 27 ljudskih knjižnic.

Ti podatki govore cele knjige. Najbolj pa se to delo raznarodovanja našega naroda osredotočuje na otokih Cres-Lošinj, v Labinski občini in v Poreškem okraju, ki se političsko priznavajo za italijanske, dasi je prebivalstvo v njih ali izključno ali pretežno hrvaško.

Uspeh italijanskih šol ni vsekdar obilen, toda vedno zadosten, da zbujajo v nas skrb. »Lega« pazi posebno na to, da v svojih šolah nastavlja učitelje, ki so, ako le je možno, iz dotičnega kraja, kjer je šola. Zakaj domačin ima največ vpliva in pozna najbolje okoliš. Za podpore učiteljskim kandidatom je porabila »Lega« v minolem letu K 21.780.

»Družbe«, ki je poklicana, da paradižira Legino delo, čakajo torej velike naloge. In verujte nam, da mi za sedaj niti ne moremo misliti na osvajanje že izgubljenega, ker imamo preveč posla z odbijanjem novih, vedno hujih napadov. No, svoje blagoslovljeno narodno odposlanstvo bo mogla družba vršiti le tedaj, ao bo dobivala iz naroda obilne podpore. Ne le, da treba pomnožiti dosedanje Družbine vire, ampak iskati bo tudi novih. — Zakaj brez materialnih sredstev ne moremo nikdar nikamor.

Ali ni naravnost žalostno, da v vsem našem narodu ima Družba le nepolnih 1000 članov, dočim jih Lega šteje 46.000? A koliko se je že naglašala dolžnost vsakega Hrvata in Slovenca, da je član Družbine vojske! Družbine podružnice bi morale oživeti v novem življenju. Leginih 62 podružnic kar tekmujejo na delu, Družba pa ima — in to je sramota — podružnic, ki sploh nimajo niti — članov! Takega... rodoljubja je mnogo posebno po Dalmaciji. A ravno tam bi morali najbolj vedeti, kakov protivnik nam je Italijan!

Podružnice morajo postati Družbi v glavno oporo: one morajo biti zastopnice in pospeševalke Družbinih idealov. Potem bi morali tekmovati v darežljivosti: naše občine, vsi naši denarni zavodi, vse naše gospodarske in kulturne institucije. Samo tržaška občina, ki sicer demonstrativno podpira italijansko šolstvo po slovenski okolici, doprinese za Lego letnih 15.000 K.

* Članek je obenem odposlan zagrebškemu »Obzoru« in tržaški »Edinosti«.

Dunaj daruje nemškimi šolskim društvom 41.500 K. Od te vsote dobiva nemška šola v Opatiji 1000 K. V Hrvaški, Dalmaciji in Istri pa je 693 občin, od katerih dobiva naša Družba ne polnih 10.000 K na leto. Malo!

Družbina četa 1000 kakor da se je izjavila. Ali ni karakteristično, da Družba, ta najpopularnejša hrvaško-slovenska ustanova, šteje le 170 ustanovnikov, dočim jih ima več društvo v varstvo — živali!

Naša mladina, ki se neprestano hudi na vsa staro in na starce in ki le — »reformira« naše narodno življenje, toži, da ne more »delati«. Tu jej je Družba! Ta je nad strankami — ideal vseh Hrvatov in Slovencev. Poskrbite zanjo!

Leto 1913. pripravljajo za Hrvate in Slovence Istre ljutih bojev. Italijani so se resno dali na delo, da bi se jim ne zgodilo z Istro tako kakor se jim je z Dalmacijo! Ali bo na naši strani bojevnikov, ki se bodo znali meriti s preporenimi vrstami narodnih sovražnikov?!

Nadejamo se, da se Istra prva gane; zahtevamo pa od vseh Hrvatov in Slovencev — posebno pa od prvih — da priskočijo Istranom na pomoč, ker sami ne morejo odbijati tolikih udarcev.

Zato vsi: naprej za Družbo!

Poziv!

Nujno rabimo podatkov tudi glede udeležbe, oziroma glede udeležencev in udeleženk na tečaju za izobrazbo meščanskošolskega učiteljskega. Prosimo vse prizadete, da nam nemudoma javijo vse, kar vedo z ozirom na dopust, na plačevanje namestnikov itd. Prosimo nujno in točno! Pojasnila na naslov našega uredništva!

Laška pravna fakulteta v Trstu.

Postavljen je temelj laški pravni fakulteti v Trstu! Vlada je kar nakratko poslala laškega profesorja v Trst in ta je začel predavati pravo na trgovski visoki šoli Revoltella. »Piccolo« je nekaj časa vabil juriste, naj se vpišejo v tečaje, ki se otvorijo. Vpisali so se in prišli so poslušati, veseli in zadovoljni. Temelj je tu, pričelo je, Trst dobi laško pravno fakulteto. Zmagala je deviza: Trieste o nulla!

Opozarjali smo tudi mi na nevarnost in klicali poklicane faktorje na strovo, da zabranijo nakane vlade in Lahov. Začetkom novembra lani smo ponovno opozarjali, kaj se ustvari v Trstu proti nam, ponavljajoč pomembnost laških juridičnih predavanj, ki vedejo do laške univerze v Trstu povedali smo kak udarec pomeni to Slovincem in Hrvatom, poudarjali, kako nedosledna je odločujoča visoka gospoda na Dunaju, ki je videla v ustanovitvi italijanske pravne fakultete v Trstu ognjišče irredentizma, sedaj pa postavlja to ognjišče ob Adrijo, razlagali, da se ne sme pripustiti, da Italijani dobijo, kar žele in Trst, mi pa ostanemo prazni rok, in zahtevali smo od slovenske javnosti, naj se zdrami iz letargije in formuliira slovenske visokošolske zahteve. Govorili smo tudi mi in storili svojo dolžnost, a zamanj.

Tisti, ki vodijo slovensko politiko in imajo veliko odgovornost, so nakratko odpravili to zadevo s par neslanimi besedami v »Slovenca«. Tako se ni storilo nič od strani posilancev proti pričetku italijanske univerze v Trstu, kar je bilo treba storiti, da ne dobimo udarca, katerega težko bo težko prenašal naš narod.

Od slovenske poklicane, vodilne strani se ni zgodilo nič — pač pa se je zgodilo od strani vlade in Italijanov to, da so začela v Trstu juridična predavanja na trgovski šoli Revoltella.

Irredenta v Primorju cvete, sodnije razkrivajo gnolobno občinskih uprav v italijanskih rokah — v takem času je položila osrednja vlada pričetke italijanske univerze v Trst. Kršeno je zopet enkrat najprimitivnejše načelo političke enakopravnosti narodov, in Slovani v Primorju so dobili za svojo vdanost in zvestobo pošteno bres od strani Stürgkhove vlade.

Predavanja v Trstu so se pričela v sredo zvečer pretekli teden. Profesor Benussi predava trikrat na teden, in sicer civilno pravdo, pomorsko in menično. »Zeit« dostavlja, da se bo vršilo sčasoma predavanje tudi iz finančne vede, državnega in administrativnega prava. »Zeit« pravi, da so sedanja predavanja privatnega značaja za državni izpit — ali načrt vlade gre za tem, da se ta predavanja združijo ter stvorijo juridično fakulteto. To vprašanje se reši po parlamentarnih pogajanjih o problemu fakultete.

Da, s tako politiko mi Slovenci ne pridemo nikamor! So vprašanja, ki zahtevajo skupno delo in možato postopanje — to vede do smotra; dokler pa ne bo takega skupnega dela in možatega

postopanja, tudi ne bo uspehov na naši strani, marveč bodo uspehi vedno le na strani naših nasprotnikov! — Sedanja vodilna politika vede mal narod naš v pogubo. To nam izpričuje iznova zmaga Lahov v vseučiliškem vprašanju. Mi stojimo prazni rok — Lah ima vse!

Agitirajte za svoje glasilo!
Pridobivajte mu novih naročnikov!

Tretji slovenski protialkoholni kongres.

V Ljubljani dne 29. in 30. dec. 1912.

Vršil se je v veliki dvorani »Uniona« ob navzočnosti vseh slojev našega ljudstva, v nedeljo popoldne je bila udeležba uprav velikanska — gotovo nad 2000 ljudi.

Prišli so tudi premnogi zastopniki raznih oblastev. Opazili smo celo zastopnika goriškega deželnega odbora in c. kr. namestništva v Trstu.

Praznovala se je sicer 10letnica ustanovitve abstinentskega društva v Ljubljani, toda tolikšno množico preprostega ljudstva in inteligentov je na združila gotovo še bolj bojazen, kaj bo z našim narodom, med katerim se vedno hujši širi pijančevanje, kar nam posebno žalostno pričajo tozadevne žalostne številke. Konstatiralo se je namreč, da se med Slovence sploh na leto izda za opojne pijače do 100 milijonov kron, od katerih pripada na Kranjsko nad 30 milijonov. Več kot polovica tega denarja pa gre — med tujce, naše neprijatelje Nemce!

Posebno važno in velikega pomena za slovensko protialkoholno gibanje je veselo dejstvo, da so vrhovi slovenskim abstinantom priskočili na pomoč slovenski zdravniki, njim na čelu predsednik društva g. dr. Demeter Bleiweis vitez Trsteniški.

Marsikateri izmed dosedanjih zasmevalcev nas ubogih zdržnikov bo moral poslej prenehati s pomilovanjem pogledovati borilce za treznost naroda, ko mu bo avtoriteta zdravniške vede potrdila o pravem namenu protialkoholnega društva »Svete vojske«, kakor se sedaj imenuje.

Kralj alkohol ima velikansko, od pamtveka priborjeno moč med narodi.

Da se ta moč vsaj ublaži, je potrebna trdna nasprotna organizacija, katere namen je v prvi vrsti poučevanje ljudstva, da bi to potem samo zahtevalo primerne zakone proti pijančevanju, kakor se je že zgodilo po severnih evropskih državah.

Za tako delovanje je pa predvsem potrebna slega, ki jo je zagovarjal v pričo škofa prav odločno predsednik župnik g. E. Kalan ob odobravanju vseh udeležencev.

Enako je izjavil napram politiku-abstinentu dr. Kreku, ki mu je očital dvonjo dušo, da se bo poslej še bolj varoval vsakršnega politikovanja v svojem listu »Zlati dobi«.

Prav tako je pozival k skupnemu protialkoholnemu boju tovariši Hrvat, povdarjajoč, da se naj smatra to delovanje za kulturno delo in častno narodno dolžnost, kakor pri naših bratih Čehih.*

Njegovo predavanje je bilo sprejeto z velikim odobravanjem.

Zdravniki so posebno častno rešili svojo nalogo. Imeli so 4 predavanja, ki so bila temeljita in poučna.

Dr. A. Levičnik je v svojem referatu »Alkohol in tuberkuloza« dokazoval, kako pijančevanje v človeku pripravlja pot jetiki in zmanjša odpornost vseh človeških organov proti vsakovrstnim boleznim. Na posebnem slučaju iz svoje zdravniške prakse je pokazal, kako dobrodejno vpliva na človeka abstinencia v mladosti. Človek, ki je postal po 19. letu svoje starosti pijanec in se ga je lotila v poznejši dobi jetika, je na njegov nasvet takoj brez posebnih premagovanj opustil vsakršno uživanje opojnih pijač.

Dr. O. Krajec je navedel mnogo zanimivih statističnih podatkov o pijancih, n. pr.: povprečna umrljivost teh presega število zmernikov za 40%. Bolniška blagajna v Lipskem izkazuje, da prideta na treznike na 100 dni le 2 bolniška dneva, pri pijancih pa 12. V Nišu na Srbskem, kjer je lečil uboge ranjence, ni videl v 6 tednih nobenega pijanega človeka. Pravili so mu Srbi, da se tam uživajo opojne pijače le o velikih praznikih. Ves čas vojne na Balkanu je bil vojakom prepovedan alkohol.

Zanimiva je tudi končna paralela med konsumom alkohola v Srbiji in na Kranjskem. Povprečno pride na Srba letno 12 litrov žganja (20%), 3,2 l piva in 10,2 l vina. Na Kranjskem pa v letu 1905.: 11 l žganja (40%), 26 l piva in 60 l vina.

* Tu ima prvo zaslugu Sokolstvo, kakor tudi prvi nas Sokolstvo propagira zmernost in treznost. Uredn.